

REVISTA DE DIVULGACIÓN DA CULTURA
MARÍTIMA E FLUVIAL - BUEU 2015 - Nº 9

O S G a L O S

A idea do asociacionismo cooperativo no mundo do mar veu da man do mariño ferrolán Alfredo Saralegui que co seu entusiasmo e tesón conseguiu que as Institucións do Goberno constituíran en 1919 a Caixa Central de Crédito Marítimo que sería o soporte económico para que, primeiro fosen creados e logo consolidasen os chamados "Pósitos de Pescadores". A partires desta asociación derivábanse diferentes seccións que pretendían abarcar a máis grande parte da protección económica, social e educativa do mundo do mar. Algunhas destas serían a Beneficencia e Socorro, o Crédito (a través do Monte de Piedade, Caixa de aforros,...), as Pensións, as Cooperativas de Consumo, os Centros de Ensinanza propios, Pósitos Infantís, ...

A escola do Pósito de pescadores de Bueu

Arturo Sánchez Cidrás

Os Pósitos

A maioría dos 166 Pósitos que houbo en España creáronse entre 1921-1927. Estes reuníanse en Federacións⁽¹⁾ que conformaban a Confederación Nacional.

O labor cultural dos Pósitos ao través das súas escolas é relevante non só en canto ao número, máis de 121 escolas e case que 10.000 alumnos, senón como crisol de cultura nun colectivo con poucas oportunidades educativas.

As escolas do Pósito marítimo eran sostidas polo Pósito de cada localidade e ata chegaron a ter,

para o seu uso, publicacións específicas de economía, oceanografía,... propiciados pola mesma Caixa Central de Crédito Marítima que os subvencionaba.

Nesas mesmas escolas dábanse clases para adultos coa intención de erradicar o analfabetismo e asumir unha importante labor de difusión da cultura mariñeira. Posteriormente, estes papeis asumiríanos as Escolas de Adultos e as propias Escolas de Orientación Marítimo-Pesquera.

Co paso do tempo o Goberno, aínda recoñecendo a grande labor educativa que nos portos do

Entrada a clase na escola de nenas

Escola de Primo Iturriaga y Larrea 1932

litoral fan os Pósitos de Pescadores, engade un Real Decreto polo que se acorda a nacionalización das escolas destes Pósitos. Tentarase darlle continuidade ás súas innovacións educativas, a adaptación dos seus programas, plans, libros,... nunhas escolas, agora nacionais, que serán tituladas como de Orientación Marítima-Pesquera.

A postura dos Pósitos ao cambio de titularidade foi favorable pois así aforrábanse os cartos de mantemento da escola e do profesorado que servirían para ampliar outras proteccións dos seus afiliados e dos seus fillos dos Pósitos Infantís. Polo que non é de estrañar que na Asemblea de Federacións de Pósitos de Galicia que veu de celebrarse a finais de verán do 1927 en Vilagarcía, na que participaron representantes de 35 Pósitos, houberese resolucións neste senso. Como que a Caixa Central de Crédito Marítimo xestionase, con urxencia, no ministerio correspondente, a incorporación de todas as escolas dos Pósitos ao Estado. Ata se preocupan de solicitar que os mestres con oposición que xa estiveran

dando clases nos Pósitos sigan nos seus postos e sexan incorporados ao Estado, previa aprobación dun curso de especialización marítima e os que non teñan oposición, sigan nos seus postos e que mediante a aprobación dunhas oposicións restrinxidas e do mencionado curso puideran pasar a ser mestres de escala.

A escola do Pósito de Bueu

As primeiras referencias que temos da escola do Pósito de Pescadores de Bueu son do 1925 cando foi nomeado, en decembro dese ano, o mestre D. Jesús Bernárdez García (2).

Se somos rigorosos podemos consideralo como o primeiro e único mestre do Pósito de Pescadores de Bueu xa que aínda que se lle seguiu chamando escola do Pósito en realidade non pertencía ao Pósito senón ao Goberno por ser esta nacionalizada.

Con data de 19 de setembro de 1928 a Inspección de 1ª Ensinanza da Provincia dálle conta á alcaldía de Bueu da publicación en La Gaceta (3) da Real Orde na que se declara en Nacional a escola

do Pósito, que segundo o Decreto 15-8-1927 correspóndelle manter ao Concello por non ter estas escolas regulamentadas, segundo o número de rapaces, que determina a coñecida coma "Lei Moyano" (4). Este "traspaso" farase con carácter provisional á espera de que nun prazo de dous meses o Concello poida ofrecer o local escola e vivenda do mestre así como material escolar para as ditas escolas.

A instancia da mesma Inspección Educativa pídelles ao Concello que tamén faga xestións para que o Pósito lle entregue o material existente na escola do mesmo e así a este lle sería máis fácil complementalo co que estimara necesario. Os responsábeis do Pósito declinan, nun primeiro momento a aportación do local e mobiliario co material de ensinanza existente no mesmo por serlle necesarios para os seus asociados e para "as misións" que agora teñen: Pósito infantil, sección de Socorros Mutuos, Caixa de Crédito,... E se é urxente para dotar unha escola que se forme a partires do que ten o disolto Pósito de Beluso,(5) completo para unha escola e que está sen usar.

E así chegamos ao 20 de marzo de 1929 data na que o Concello lle traslada un oficio á Inspección de Ensinanza co seu compromiso para facerse cargo da escola do Pósito, dotándoa de local e casa habitación para o mestre así como tamén do material preciso para completar a do Pósito. Máis ante a lentitude dos trámites administrativos por

parte do Concello de Bueu, o mesmo presidente da Caixa Central de Crédito Marítimo e impulsor-creador dos Pósitos españois, Alfredo Saralegui, escribelle unha carta ao alcalde Camilo Davila para que inflúa na Corporación e que se procuren axiña os locais para clase e casa-habitación, xa que pasou moito tempo (6) e temía que se perdese a oportunidade de ter unha Escola subvencionada polo Estado.

O intercambio de cartas entre os responsábeis dos Pósitos a nivel rexional e nacional e a alcaldía de Bueu foi o acicate para que se acelerasen todos os trámites e así temos que o 23 de setembro de 1929, o alcalde, o médico, o Inspector de Ensino e un mestre de obras estiveran levantando acta de creación definitiva da "Escola Nacional do Pósito Marítima"(7) na casa nº 108 da Avda. Montero Ríos (na Banda do Río)(8). A esta escola do Pósito xa nacionalizada seguen a acudir os socios desa entidade.

O mestre designado polo Xefe da Sección Administrativa da Provincia para dirixir con carácter interino esta escola é Ángel González Sampablo que o fará durante uns meses xa que en febreiro de 1930 é trasladado a Pontevedra ao tomar posesión como mestre titular da escola do Pósito de Bueu, Primo Iturriaga y Larrea.

Antes do inicio do novo curso 1930-31, e partindo do presidente do Pósito de Pescadores, comezan as queixas polo novo local da escola dado que

Escola de Manuel Aboy Gándara. 1935

Escola de Celestino Fernández García. 1943

este ten unhas dimensións reducidas para o número de alumnos que acoden á mesma, que ás condicións hixiénicas non son as mellores,... O mesmo Pósito fai ofertas e contra-ofertas ao Concello para facilitar o cambio de escola. E cando xa estaba case que de acordo para pasar da Banda do Río a Eduardo Vincenti, paralizáronse os trámites por cesar a Comisión Permanente do Concello⁽⁹⁾ e todo quedou pendente para a nova comisión administrativa.

O 24 de maio de 1931 convocouse unha Asemblea Xeral de Socios nas dependencias do Pósito en E. Vincenti. Ante a chegada de case que 900 socios tiveron que trasladarse a El Paraíso, salón de baile de D. Salvador Estévez. Logo da aprobación das contas toma a palabra Don Francisco Aldao Gallego, que falando en nome de 800 socios, pide a dimisión de toda a Xunta de Goberno⁽¹⁰⁾ e de que se facilite o traslado, a conta da Entidade, da escola da Banda do Río para o local que posuía o Pósito en E. Vincenti. Foron aprobadas amplamente todas as propostas.

Con data de 27 de maio de 1931, logo de tomar posesión a nova xunta de goberno do Pósito comunícanlle ao Concello que se fai cargo do mobiliario, material de ensinanza, libros de contabi-

lidade, correspondencia... así como dos fondos que ascenden a favor a cantidade de 9.648 pesetas. E pídenlle que o mestre de Orientación Marítima, Primo Iturriaga, se traslade con urxencia ao local do Pósito de Pescadores "máis de tres veces maior, máis hixiénico e máis céntrico que o que ocupaba na Banda do Río".

A alcaldía e a Corporación responden pedindo garantías e concreción das propostas ao que reunida a Xunta de Goberno do Pósito resolve favorablemente, por unanimidade, facerse cargo do traslado ao mesmo local do Pósito do mestre de Orientación Marítima e a cesión gratuíta deste local ata que venza o contrato do local alugado na Banda do Río. Logo o Concello farase cargo do local e o Pósito comprométese a subvencionalo coa cantidade de 25 pesetas mensuais (300 ptas anuais) sen límite de prazo.

No Pleno do concello do 15-06-1931 dáse contas do anterior e aceptase a proposta por estimala beneficiosas.

A pesar de todas as melloras chegamos ao inicio do curso 1931-32 e vemos que o mestre Primo Iturriaga solicita material para a escola, sobre todo mesas, xa que ten matriculados 90 alumnos dos que asisten habitualmente 80 e so teñen 21 mesas

bipersonais (aparte ten 8 mesas bipersonais inservíbeis e 6 para seis nenos que non se poden reparar por estar acarunchadas). Grazas ao escrito sabemos as medidas que ten o local-escola son dunha superficie de 78,40 m² : 9,80 m de largo por 8 metros de ancho. O Concello e Xunta Local ven como xustas as peticións e ao non poderlle facer fronte, por falta de presuposto, elevan unha petición formal á Inspección Educativa.

Primo Iturriaga cesaría do seu cargo o 6 de setembro de 1933 ao ser nomeado por Concurso Xeral de Traslados á Graduada nº 3 de Cervera del Río Alhama (Logroño-La Rioja)

No seguinte curso autorízase de novo o traslado da escola á Banda do Río, á casa de Francisco Novas Iglesias (esquina Montero Ríos coa actual Rosalía de Castro) na que toma posesión coma mestre interino Oscar Feijóo. Este é substituído logo por Fernando Gándara Gómez que chegado a decembro do 1934 pide excedencia.⁽¹¹⁾ O 10 de xaneiro de 1935 toma posesión como interino da escola do Pósito D. Celestino Fernández García. D. Celestino repetiría, como mestre provisional do Pósito e a partir desa data quedaría, ata a súa xubilación, como mestre nacional en Bueu.

En setembro do 1936 toma posesión da escola do Pósito Telmo Bernárdez Gómez que sería substituído ao ano seguinte por Ricardo Touza Cernello.

Dende outubro de 1937, primeiro de forma provisional e logo definitiva, e nomeado Manuel Aboy

Gándara que será titular desa escola ata o ano 1971 no que se reúnen todas as escolas da parroquia de Bueu no "Grupo Escolar de Bueu" do que foi o seu primeiro director.

Dicir que dende o ano 1944 no que os Pósitos de Pescadores transformáronse en Confrarías ás escolas eran coñecidas xa normalmente como de "Orientación Marítima".

NOTAS:

1. Dos oito Pósitos que tiña o Morrazo sinalar a ausencia de representación do Pósito de Bueu.

2. No 1919 o Claustro da Escola Normal Superior de mestres de Pontevedra acordoulle adxudicar o título da Fundación Montero Ríos-Vincenti. En xuño de 1920, aprobadas as oposicións foi excluído das mesmas, con outros 25, por non ter presentado certificación de Rexistro Central de Penais. No marzo de 1924 é nomeado mestre interino da Graduada de Pontearreas. No 1931 estaba en Ortoño (Coruña) e lle adxudicaron a de Bugarín-Prado (Pontearreas) onde seguía no 1938. No 1942 ascende na categoría de mestre.

3. La Gaceta do 8-9-1928 e a Real Orde do 26-8-1928.

4. Do 9 de setembro de 1857 que perdurou, en liñas xerais, ata 1970. Con ela organizouse en tres os niveis de ensinanza: Primaria, E. Media (Institutos e escolas Normais) e Superior (Universidades). A Ensinanza Primaria (de 6-9 anos) era obrigatoria (e gratuíta para os pobres) e dependente dos concello e da iniciativa privada.

5. Que o material foi adquirido como o de Bueu con fondos da Caixa Central de Crédito Marítimo. Esta entidade dou o permiso, a principios do 1929, para o traslado do material do Pósito de Bueu pero non do de Beluso.

6. Dende que foran nacionalizada. 26-8-1928.

7. Deberíamos chamarlle "Escola de Orientación Marítimo-Pesquera".

8. No piso superior estaban as habitacións do mestre. O aluguer a Rosa Barros Pousada era de 660 pesetas anuais.

9. 11 de maio de 1931.

10. Xa que non había ningún obreiro mariñeiro: O presidente do Pósito é Tomás Bolibar Massó (logo Domingo Torresquesana). Secretario do Pósito: O mestre Primo Iturriaga.

11. "Por máis dun ano e menos de dous".

Escola de Manuel Aboy Gándara. 1955